

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 16.5.2006
KOM(2006) 223 galutinis

KOMISIJOS PRANEŠIMAS

2006 M. LIETUVOS KONVERGENCIJOS ATASKAITA

(Parengta Lietuvos prašymu pagal Sutarties 122 straipsnio 2 dalį)

[SEC(2006) 614]

1. ATASKAITOS TIKSLAS

Sutarties 122 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai daroma išlyga, prašymu, Komisija ir Europos centrinis bankas (ECB) pateikia Tarybai pranešimą apie valstybių narių pažangą, padarytą vykdant savo įsipareigojimus siekiant dalyvauti ekonominėje ir pinigų sąjungoje.

Ši ataskaita parengta Lietuvos prašymu, pateiktu 2006 m. kovo 16 d. Išsamesnis Lietuvos konvergencijos būklės vertinimas pateikiamas techniniame šios ataskaitos priede [SEC(2006) 614].

Komisijos ir ECB parengtų ataskaitų turinį reglamentuoja Sutarties 121 straipsnio 1 dalis. Šiame straipsnyje nurodoma, kad ataskaitose turi būti nagrinėjamas nacionalinės teisės aktų, įskaitant nacionalinio centrinio banko statusus, suderinamumas su Sutarties 108 ir 109 straipsniais ir su Europos centrinių bankų sistemos (ECBS) bei ECB statutu. Ataskaitose taip pat turi būti nagrinėjama, ar tam tikra valstybė narė pasiekė aukštą tvarios konvergencijos lygį įgyvendinama konvergencijos kriterijus (kainų stabilumo, valstybės biudžeto būklės, valiutų keitimo kurso stabilumo ir ilgalaikių palūkanų normų), ir atsižvelgiama į keletą kitų veiksnių, minimų 121 straipsnio 1 dalies paskutinėje pastraipoje. Keturi konvergencijos kriterijai išsamiau nagrinėjami prie Sutarties pridėtame protokole (Protokolas Nr. 21 dėl konvergencijos kriterijų).

2. TEISINIS SUDERINAMUMAS

2004 m. konvergencijos ataskaitoje [COM(2004) 690] Komisija padarė išvadą, kad kalbant apie centrinio banko integraciją į ECBS priimant eurą, Lietuvos teisės aktai, ypač Lietuvos banko įstatymas, Lietuvos Konstitucija, Pinigų įstatymas ir Lito patikimumo įstatymas, nebuvo visiškai suderinami su EB sutarties 109 straipsniu ir ECBS ir ECB statutu. Be to, buvo rekomenduota ištaisyti likusius trūkumus, ypač susijusius su Banko tikslais.

Su šiais trūkumais susiję klausimai sprendžiami trijuose įstatymuose, kuriuos Seimas priėmė 2006 m. balandžio 25 d. ir kurie įsigalios tą dieną, kai Europos Sąjungos Taryba Sutarties 122 straipsnio 2 dalyje numatyta tvarka panaikins Lietuvos Respublikai taikomą išlygą. Pirmasis įstatymas reglamentuoja Lietuvos banko įstatymo pakeitimus. Antrasis įstatymas panaikina Pinigų įstatymą ir Lito patikimumo įstatymą, kuriuose taip pat buvo keletas neatitikimų. Trečiasis įstatymas nustato Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimus.

Kalbant apie Lietuvos banko įstatymą, 2004 m. konvergencijos ataskaitoje nustatyti neatitikimai buvo pašalinti. Pakeitimais buvo sustiprintas „asmeninis“ nepriklausomumas ir atsižvelgiama į EB sutarties reikalavimus, ypač susijusius su ECB, ECBS ir Tarybos vaidmenimis ir kompetencija šiose srityse: pinigų politikos, užsienio valiutų operacijų, užsienio valiutų politikos apibrėžimo, taip pat užsienio atsargų laikymo ir valdymo, banknotų ir monetų išleidimo. Buvo visiškai atsižvelgta į reikalavimą gauti išankstinį ECB pritarimą dėl Lietuvos banko dalyvavimo tarptautinėse pinigų institucijose, o Seimo teisė likviduoti Lietuvos banką buvo panaikinta. Be to, buvo įtraukta nuoroda į ECBS antrinį tikslą, kuris yra viršesnis už

Lietuvos banko papildomą tikslą remti nacionalinių valdžios institucijų vykdomą ekonominę politiką.

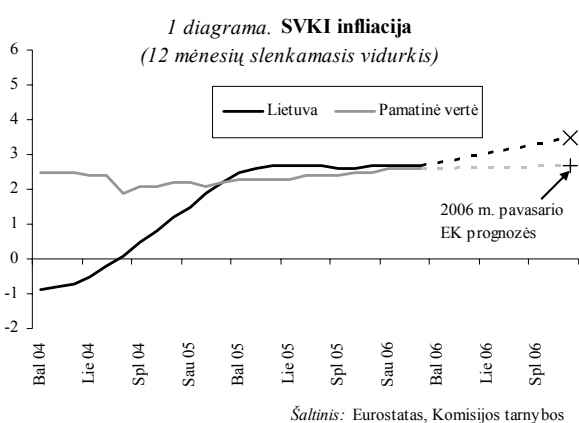
Lietuvos teisės aktai, ypač Lietuvos banko įstatymas ir Lietuvos Respublikos Konstitucija, atitinka EB sutartyje bei ECBS ir ECB statute nustatytus reikalavimus.

3. KAINŲ STABILUMAS

Pamatinės vertės kitimas

2004 m. konvergencijos ataskaitoje nurodyta, kad Lietuva atitinka kainų stabilumo kriterijų. Vidutinis 12 mėnesių infliacijos lygis (iki 2004 m. rugpjūčio mėn.) Lietuvoje buvo -0,2 %, t. y. nesiekė 2,4 % pamatinės vertės.

12 mėnesių vidutinis infliacijos lygis, naudotas vertinant konvergencijos būklę, 2002 m. sumažėjo ir išliko neigiamas 2003 m. ir didžiąją 2004 m. dalį. Nuo 2004 m. vidurio jis pradėjo laipsniškai didėti ir nuo 2005 m. balandžio mėn. viršijo pamatinę vertę. 2006 m. kovo mėn. pamatinė vertė, apskaičiuota kaip vidutinio 12 mėnesių infliacijos lygio trijose valstybėse narėse, kuriose kainos yra stabiliausios (Švedija, Suomija ir Lenkija), vidurkis pridedant 1,5 procentinio punkto, buvo 2,6 %. Atitinkamas infliacijos lygis Lietuvoje buvo 2,7 %, t. y. šiek tiek viršijo pamatinę vertę.

Pagrindiniai veiksniai ir tvarumas

Pirmaisiais pereinamojo laikotarpio po nepriklausomybės metais infliacija Lietuvoje buvo triženklė. 1993 m. įvedus litą, buvo nuslopinta infliacija ir stabilizuotas valiutų keitimo kursas. 1997 m. infliacija nukrito iki vienaženklio skaičiaus lygio ir keletą metų toliau mažėjo. Iki to laiko dėl pereinamojo laikotarpio augančios administruojamos kainos nukrito, o spartus našumo augimas ir nuolatinis nominalaus efektyviojo valiutos kurso augimas dėl bazinės valiutos kurso augimo tendencijų (iš pradžių USD, vėliau EUR) per keletą ateinančių metų taip pat padėjo sumažinti infliaciją.

Nuo 1999 m. balandžio mėn. iki 2004 m. liepos mėn. daugiau nei penkerius metus suderintas infliacijos lygis Lietuvoje buvo mažesnis nei 2 %. Nuo 2002 m. birželio mėn. iki 2004 m. balandžio mėn. vartotojų kainos kasmet netgi mažėjo iš dalies dėl bazinės valiutos pakeitimo ir lito susiejimo su euru 2002 m. pradžioje, dėl kurio pailgėjo nominalios lito vertės didėjimo laikotarpis. Po to infliacijos lygis vėl tapo teigiamas, o SVKI infliacijos lygis kasmet didėjo iki maždaug 3 % 2004 m. antroje pusėje. Infliacijos lygis tapo teigiamas dėl keleto veiksnių: išlaidų darbo užmokesčiui padidėjimo, smarkaus neperdirbto maisto kainų augimo, kuris iš dalies susijęs su kainų arbitražu, nes narystė ES sukūrė sąlygas maisto kainų konvergencijai,

netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų padidėjimo ir aukštesnių energijos kainų poveikio. Nors didžia dalimi SVKI infliacijos augimą nuo 2005 m. vasaros galima paaiškinti išoriniais veiksniais, pavyzdžiui, išaugusiomis energijos kainomis, infliacija, neskaitant administruojamų ir energijos kainų, taip pat pamažu didėjo nuo maždaug 1 % 2005 m. vasarą iki 2,7 % 2006 m. pirmąjį ketvirtį, ypač maisto, transporto ir tam tikrų paslaugų, pavyzdžiui, viešojo maitinimo, srityse.

Pasibaigus ilgamečio susitarimo su pagrindiniu dujų eksportuotoju galiojimo laikui, nuo 2006 m. sausio 1 d. smarkiai – beveik 40 % – padidėjo gamtinių dujų importo kainos. Dėl to buvo pasiektas dujų, naudojamų maisto gamybai ir tiesioginiam šildymui, kainų pikas, kuris maždaug 0,1 procentinio punkto padidino 2006 m. sausio mėn. infliaciją. Tačiau pagrindinis išaugusių dujų importo kainų poveikis pasireiškė vėliau dėl reguliuojamų decentralizuoto šildymo kainų koregavimo.

Numatoma, kad likusią 2006 m. dalį infliacija laipsniškai didės dėl tokių veiksnių kaip padidėjusios darbo sąnaudos (vieneto darbo sąnaudos 2005 m. išaugo iki 3,8 %) ir importo kainos, ypač energijos produktų, ir tas didėjimas, nors kiek vėliau, iš dalies atsispindės vartotojų kainose. Numatoma, kad 2006 m. vidutinis infliacijos lygis nuo 2,7 % 2005 m. išaugs iki 3,5 %.

Auganti vidaus paklausa ir didėjantys tam tikri akcizo mokesčiai per ilgą laiką tampa infliacijos rizikos veiksniais. Gebėjimas pasiekti ir išlaikyti žemą infliacijos lygį vidutinės trukmės laikotarpiu priklausys nuo gebėjimo suderinti darbo užmokesčio ir našumo augimą.

Nuo 2005 m. balandžio mėn. 12 mėnesių vidutinis infliacijos lygis Lietuvoje viršijo pamatinę vertę ir tikėtina, kad viršys ją ir ateinančiais mėnesiais. Lietuva neatitinka kainų stabilumo kriterijaus.

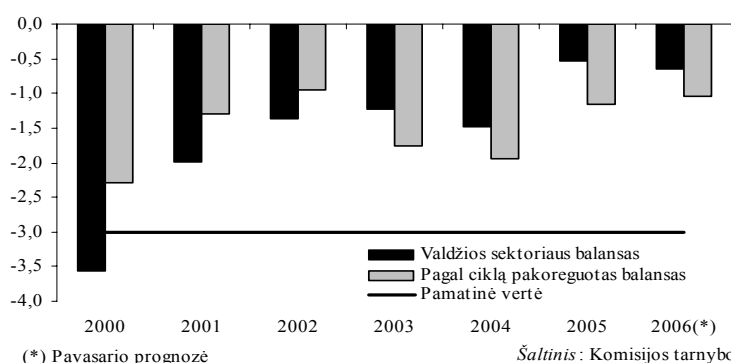
4. VALSTYBĖS BIUDŽETO BŪKLĖ

2004 m. konvergencijos ataskaitoje Komisija nurodė, kad Lietuvai netaikomas Tarybos sprendimas dėl perviršinio deficito ir kad ji atitinka valstybės biudžeto būklės kriterijų.

Valdžios sektoriaus deficitas sumažėjo nuo 3,6 % BVP 2000 m. iki 1,2 % BVP 2003 m. 2004 m. deficitas šiek tiek padidėjo ir siekė 1,5 % BVP, šiam padidėjimui įtakos turėjo pensijų kaupimo sistemos įvedimas. 2005 m. deficitas sumažėjo iki 0,5 % BVP. Kitaip nei ankstesniais metais, 2005 m. biudžeto koregavimą lėmė pajamos. Spartus pajamų augimas atspindėjo gerus ekonominės veiklos rezultatus ir geresnį mokesčių surinkimą bei administravimą. Išlaidų tikslai buvo iš esmės įgyvendinti, nes pavyko išvengti papildomų išlaidų panaudojant papildomą biudžetą antroje metų pusėje, kaip buvo daroma anksčiau. Nuo 2003 m. ciklo sąlygos buvo palankios fiskaliniam konsolidavimui, tačiau 2003 m. ir 2004 m., smarkiai pablogėjus pirminiam deficitui, pablogėjo struktūrinis deficitas. 2005 m. tiek pirminis, tiek struktūrinis deficitas pagerėjo. Taigi Lietuvoje registruojamas biudžeto deficitas ir toliau išlieka mažesnis už 3 % BVP ribą. Numatoma, kad 2006 m. deficitas iš esmės išliks stabilus, nors yra neaiškumų, susijusių su ES lėšų panaudojimu ir mokesčių reformos, kurią įgyvendinus gyventojų pajamų mokestis bus sumažintas, o įmonių pelno mokestis padidintas, poveikiu.

Valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP nuolat mažėjo nuo 23,6 % 2000 m. pabaigoje iki žemesnio nei 19 % lygio 2005 m. Pagrindinis šio mažėjimo veiksnys – Vyriausybės finansiniai sandoriai, daugiausia pajamos iš privatizavimo ir

2 diagrama. Lietuva. Valdžios sektoriaus balansas (% BVP)

teigiamas pakilusios nominalios lito vertės poveikis užsienio skolos vertinimui. Skolos santykis buvo gerokai mažesnis už 60 % BVP ribą ir numatoma, kad vidutinės trukmės laikotarpiu išliks stabilus.

Vadovaujantis 2005 m. gruodžio mėn. konvergencijos programa, sparčiai augant BVP, buvo planuojama laipsniškai mažinti valdžios sektoriaus deficitą nuo 1,5 % BVP 2005 m. (2005 m. faktinis rezultatas buvo mažesnis, t. y. 0,5 % BVP deficitas) iki 1 % BVP 2008 m. Numatytą konsolidavimą lemia išlaidos, daugiausia todėl, kad sumažinamas kolektyvinio vartojimo ir socialinių išmokų BVP procentinis dydis, o valstybės investicijas planuojama gerokai padidinti. Atnaujintoje Lietuvos konvergencijos programoje prognozuojama, kad skolos santykis likusiu programos laikotarpiu išliks apytiksliai 19–20 % BVP.

Atnaujintą Lietuvos konvergencijos programą Taryba išnagrinėjo 2006 m. kovo 14 d. Jos nuomone biudžeto strategijos tikslai pagal programą yra patikimi, o programos biudžeto prognozių rizika iš esmės subalansuota. Vis dėlto gali būti, kad iki programos pabaigos nepavyks įgyvendinti vidutinės trukmės tikslo sumažinti pagal ciklą pakoreguotą deficitą iki 1 % BVP arba mažesnės vertės, todėl Taryba paragino Lietuvą stiprinti struktūrinio biudžeto koregavimo pastangas. Lietuvoje valstybės finansų tvarumo rizika dėl numatomų biudžeto išlaidų senėjančiai visuomenei nėra didelė.

Lietuvai netaikomas Tarybos sprendimas dėl perviršinio biudžeto deficito, ji atitinka valstybės biudžeto būklės kriterijų.

5. VALIUTŲ KEITIMO KURSO STABILUMAS

2004 m. konvergencijos ataskaitoje Lietuva buvo įvertinta kaip neatitinkanti valiutų keitimo kurso stabilumo kriterijaus. Vertinimo metu šalis 2 mėnesius dalyvavo VKM II.

Dvejų metų laikotarpis, per kurį vertinamas valiutų keitimo kurso stabilumas, tęsiasi nuo 2004 m. gegužės mėn. iki 2006 m. balandžio mėn. 2004 m. birželio 28 d. Lietuva prisijungė prie VKM II ir, vykdydama ilgalaikį įsipareigojimą vienašališkai laikytis valiutų valdybos modelio pagal mechanizmą, dalyvavo VKM II 22 mėnesius. Du mėnesius iki prisijungimo prie VKM II lito ir euro keitimo kursas išliko stabilus

ir labai nedaug nukrypo nuo centrinio kurso. Įtraukus litą į VKM II, nuo centrinio kurso nebuvo nukrypstama.

Visuomenės ir rinkos pasitikėjimas dalyvavimu VKM II ir valiutų valdybos modelių išlieka didelis, o pritaikius papildomus rodiklius nematyti jokio esminio spaudimo lito keitimo kursui. Oficialiųjų atsargų ir pinigų bazės santykis viršijo 100 %, o 2005 m. pasiekė 127,5 % lygį. Savo nuožiūra taikomos poveikio likvidumui priemonės nebuvo aktyviai naudojamos.

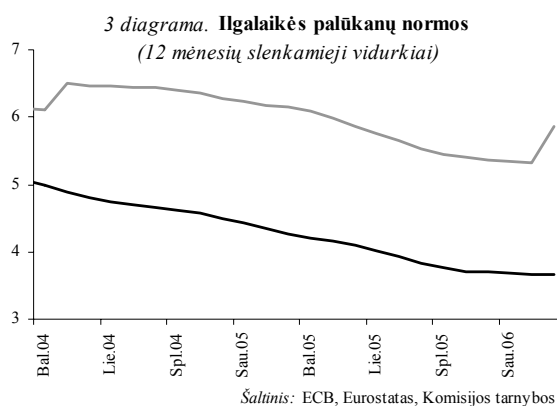
Trumpalaikės palūkanų normos labai priartėjo prie normų euro zonoje – tai rodo, kad finansų rinkose nėra pastebimos valiutų kurso rizikos. 3 mėn. VILIBOR ir EURIBOR skirtumas gerokai sumažėjo nuo vidutiniškai maždaug 65 bazinių punktų 2004 m. balandžio mėn. iki vidutiniškai maždaug 3 bazinių punktų 2006 m. sausio–kovo mėn.

Per dvejų metų vertinamąjį laikotarpį litas atitiko VKM II centrinį kursą. Lietuvos iniciatyva lito centrinis kursas VKM II nebuvo nuvertintas. Iki galimo Tarybos sprendimo 2006 m. liepos mėn. litas bus dalyvavęs VKM II daugiau nei 24 mėnesius. Lietuva atitinka valiutų keitimo kurso kriterijų.

6. ILGALAIKĖS PALŪKANŲ NORMOS

2004 m. konvergencijos ataskaitoje buvo nurodyta, kad Lietuva atitinka palūkanų normų konvergencijos kriterijų. Metus iki 2004 m. rugpjūčio mėn. vidutinė ilgalaikė palūkanų norma Lietuvoje buvo 4,7 %, t. y. mažesnė už 6,4 % pamatinę vertę.

Iki prisijungimo prie VKM II 2004 m. birželio mėn. ilgalaikių palūkanų normų skirtumas euro zonos atžvilgiu labai sumažėjo. Po to skirtumas toliau mažėjo nuo apytiksliai 55 bazinių punktų prisijungimo prie VKM II momentu iki apytiksliai 25 bazinių punktų 2006 m. kovo mėn. – be kitų veiksnių, tai Lietuvos makroekonominės politikos patikimumo įrodymas. Kadangi ilgalaikės palūkanų normos Lietuvoje atitinka pirmines rinkos normas, trumpalaikiai skirtumo svyravimai iš esmės atspindėjo euro zonos ilgalaikių palūkanų normų kitimą.

12 mėnesių ilgalaikių palūkanų normų slenkamasis vidurkis, naudojamas vertinant atitiktį Sutarties kriterijui, per visą vertinamąjį laikotarpį nuolat mažėjo. 2006 m. kovo mėn., paskutiniaisiais turimais duomenimis, pamatinė vertė, apskaičiuota kaip Švedijos, Suomijos ir Lenkijos ilgalaikių palūkanų normų vidurkis pridėjus 2 procentinius punktus, buvo 5,9 %. 10 metų ilgalaikių Vyriausybės obligacijų pelningumo 12 mėnesių slenkamasis vidurkis Lietuvoje buvo 3,7 %, taigi mažesnis už pamatinę vertę. Lietuva atitinka ilgalaikių palūkanų normų konvergencijos kriterijų.

7. PAPILDOMI VEIKSNIAI

Lietuvos finansų ir produktų rinkų integracijos tam tikrose srityse pažanga kelia pasitikėjimą. Lietuvos finansų sistema buvo sėkmingai integruota į platesnę ES finansų sistemą. Pagrindinis integracijos veiksnys – aukštas užsienio nuosavybės tarp finansinių tarpininkų lygis, susijęs su aukštu skolinimosi užsienio valiuta lygiu. Finansų sistemos dalis lyginant su BVP išlieka nedidelė, tačiau augant ekonomikai pastebima sparti finansų sektoriaus plėtros pažanga. Dėl didelės koncentracijos ir užsienio nuosavybės išryškėja tarpvalstybinio bendradarbiavimo svarba siekiant užtikrinti tinkamą priežiūros struktūrą ir finansinį stabilumą.

Kaip ir kitose naujosiose ES narėse, Lietuvoje per paskutinius 15 metų įvyko svarbių ekonomikos struktūros pokyčių. Iš prekybos ir tiesioginių užsienio investicijų duomenų matyti, kad Lietuvos ekonomika tampa vis labiau integruota į ES ekonomiką. Užsienio įmonių dalyvavimas buvo ypač svarbus skatinant technologijų perdavimą ir konkurenciją bei stiprinant organizacinius ir vadovavimo gebėjimus. Gamybos ir eksporto sektorių struktūros skirtumai lyginant su euro zona vis dar išlieka dideli, o vartotojų kainų lygis Lietuvoje gerokai žemesnis už ES vidurkį (54,6 % 2004 m.). Didelė pažanga padaryta priimant ir taikant vidaus rinkos *acquis* ir gerinant verslo aplinką.

Daugelį metų Lietuvos einamosios sąskaitos deficitas buvo gana didelis dėl prekybos prekėmis deficito, kurį iš dalies kompensavo teigiamas paslaugų ir einamųjų pervedimų balansas. Einamosios sąskaitos deficitas Lietuvoje padidėjo nuo 4,7 % BVP 2003 m. iki 7,7 % BVP 2004 m. daugiausia dėl didelės vidaus paklausos. Ši tendencija buvo sustabdyta 2005 m., kai einamosios sąskaitos deficitas šiek tiek sumažėjo iki 7,0 % BVP. Einamosios sąskaitos deficitas šiek tiek sumažėjo pagerėjus paslaugų ir pervedimų balansams (pastarasis per paskutinius dvejus metus iš esmės padidėjo dėl gautų ES lėšų), o dėl spartaus realiojo BVP augimo tempo padidėjus importui prekybos prekėmis deficitas padidėjo iki 11,2 % BVP. Kaip ir paskutinius dvejus metus, einamųjų pajamų balansas sudarė 2,4 % BVP ir buvo neigiamas iš esmės dėl užsienio įmonių didelės pelno repatriacijos (tai rodo ankstesnių tiesioginių užsienio investicijų pelningumą).

Dideli realiojo BVP augimo tempai ir palyginti didelis einamosios sąskaitos deficitas atitinka greitą ekonomikos augimo tempą, kai užsienio santaupos mobilizuojamos panaudojant išorės finansavimą investicijoms padengti. Iki šiol einamosios sąskaitos deficito finansavimas nekėlė problemų, tačiau išorinė pozicija atspindi nemažus finansavimo poreikius vidutinės trukmės laikotarpiu. Svarbiausias Lietuvos uždavinys bus užtikrinti, kad labai nedidėtų išorės deficitas ir ateityje būtų išlaikyti augimo tempai nekenkiant konkurencingumui. Ateityje numatomos nemažos vidaus investicijoms skirtos ES lėšos, kurios papildys išorės finansavimą nedidindamos įsiskolinimo užsieniui.

* * *

Siekdama aukšto tvarios konvergencijos lygio Lietuva padarė didelę pažangą ir atitinka valstybės finansų, valiutų keitimo kurso stabilumo ir ilgalaikių palūkanų normų kriterijus. Tačiau Lietuva dar neatitinka kainų stabilumo kriterijaus.

Atsižvelgdama į šį vertinimą Komisija daro išvadą, kad Lietuvos, kaip valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, statusas neturėtų būti keičiamas.